

DOKUMENTAR

Tvangsevakueringen av Nord-Norge - den største katastrofe i moderne norsk historie

VÅR BARNDOM BLE BRENT

Den største katastrofen som har rammet landet vårt i moderne tid, fant sted for 35 år siden. Finnmark og Nord-Troms ble brent, og folket tvangsflyttet sørover. Forfatteren Idar Kristiansen, som var barn dengang, skildrer i denne artikkelen begivenhetene slik han selv opplevde dem.

TEKST: IDAR KRISTIANSEN. FOTO: NTB.

Røykstripen etter flyet fortalte oss at det var skadeskutt. Det seilte i vid bue forbi oss, og ble borte bak fjellet oppfor Vesterneset, Honningsvåg.

Bakom det seksdelte vinduet på kjøkkenet i fiskerbua ble ikke mange ordene sagt, nå da vi visste at noen tyskere skulle dø.

Brått braket det over hodene våre, oppe over tjærepapp-taket som var flerret opp av vinterstormer, oppe over de steile flogene hvor bare geiter, ravn og ørn kunne ferdes. Fortere enn tanken var vi ute av døren.

Mot himmelen mellom to fremstikende berg bykset en korsmerket kjempifulg gjennom luften. Noe løst fra den grå kroppen. Sekunder før det slo ned i steinura, så vi at det lignet en dukke.

En ny eksplosjon, som syntes å feie vekk hver liter luft i miles omkrets. Så stillhet.

Far var alt på sprang, vi så ryggen hans forsvinne rundt svingen borte ved flottmannsstoa. Også vi tok sats, broren min og jeg, syv og ni år gamle. Men mor huket oss inn. Ura bortenfor Hammeren var ikke rette lekeplassen akkurat da.

Få minutter senere raste tyske lastebiler og motorsykler forbi på den smale veien. Mot restene av flyet. Og mot far, som omgående ble jaget hjem.

Det var ingenting å finne av sånt som hadde vært mennesker, da vi guttunger omsider slapp til. Vi studerte klumper av smeltet aluminium, motordeler, ledninger, celluloidstykker og alt det øvrige som lå strødd hele ura nedover. De døde flygerne fra et fire-motors bombefly fikk nesten ansikter for oss da vi fant bokser med vaniljesukker mellom steinene.

Der lå mer. Patroner, en springkniv, en pistol. Vi kunne visst begynne krig helt på egen hånd. Men valgte klokkelig å stikke rikdommen bort i vårt hemmelige arsenal.

Menneskeetende spioner

Sommeren ble til høsten 1941. Ute på fjorden ble skip torpedert, østover mot Sværholt. Inne på Tamsøya rente et forsyningskip seg i senk, vi fant frossen kålrot mellom fjæresteinene. Stadige bombeangrep mot havna i Sørvågen. På Storbukta gikk et fartøy lastet med ammunisjon i luften. Ankeret ble kastet mot toppen av fjellet. Et dusin norske og et stort antall tyskere ble drept. Matmangelen ble folbar. Men vi kunne jo spise fisk uten potet to-tre ganger om dagen.

Verre hadde visst matmangelen vært ute i Opnan. Tyskerne hadde funnet to russere med sender på det forblåste

Slektninger og naboeier la høre i dere. Vi oppholder oss i Rastefjord i Lofoten. Nils Leonharders og Gunnarnes.

Hallo,
er slekt og venner. Vår adresse er: Rastefjord i Lofoten. Nils og Ole Andersen, Rastefjord.

Egil Andersen,
i Storvik om Hamnerfest, ønsker å komme i forbindelse med slektninger og kjente. Adresse: Sund i Lofoten.

Berit Anne Nilsen
fra Rastefjord i Vågesund, ønsker å komme i forbindelse med slekt og venner. Vi er alle fra Rastefjord her i dette sted. Min adresse er: Rastefjord i Lofoten.

Fritjof Thomassen, Robert Thomassen, Thoralf Wilhelmsen, ønsker å komme i forbindelse med kjente. Vår adresse er: Vågesund, Mosjøen.

Randi Olsen
ønsker korrespondanse med sin tidligere utkastet

I en hule som denne tilbrakte Idar Kristiansens familie en vond tid før de ble evakuert. Over: Tvangsflyttingen skilte mange familier. Ved hjelp av annonser som denne forsøkte de å finne sammen igjen.

stedet der fiskerne i fordums tider titt søkte ly. Opprinnelig hadde det vært tre russere, het det. Men de to hadde spist den tredje. Meneskeeterne ble stilt opp til beskuelse og fotografering i Honningsvåg sentrum, sammen med stolte tyske offiserer.

Vi guttunger så det, og forsto hva som ventet de to i skinnluer. Ondskapen hadde inntatt gata. Den sto taus og kald i luften mellom husene, den skvulpet hånlig under bryggene. Vi løp hjem, tygde surbrød til havresaft og krøp inn i gråsteinsura hvor vi hadde rare skjell og grønt glass og kunne leke at Gud var til likevel.

Edmond, mein Sohn!

Vi besøkte ikke Willy og Hans på flere dager.

De holdt til i den lille hytta på Vesterneset, den som en gang hadde vært tilholdssted for losvakten. Vi som var yngst og bodde nærmest hytta, var nesten daglig og kikket forundret i den lange kikkerten og lærte ord på tysk. Men helst gikk vi nok dit fordi Hans og Willy ofte hadde bon-bon eller et brød eller et smørstykke eller litt tobakk å gi bort, og fordi de aldri selv spiste mer enn maten i ett av to eller tre spann, som ble brakt dem med motorsykkel. Mor ba oss aldri gå tilbake med det andre spannet for hun hadde tømt det, enda hun hatet tyskerne.

Willy hadde lyst, tynt hår med skill. Senere har jeg tenkt at han liknet prins Philip. Han var en svært engelsk tysker, enda han het Grimm til etternavn. Willy Grimm, hvor endte ditt livs eventyr? Verken du eller Hans smilte den dagen dere fikk vite at mellomspillet på Vesterneset var forbi. Den dagen Hans strok min bror Edmond over håret og sa: — Edmond, mein Sohn, mein Sohn!

En dag la en stygg skøyte til ved Berg-kaia. Båten var svart, den virket lutrygget og full av ischias. «Heimen» het den. Vi skulle reise. Forlate vestersida med all derværende fattigdom og gråsteinsurene og gule knoppsoleier under fiskekjellene. Vi skulle reise ubegripelig langt sørover, helt til Lyngen, til bygdene der mine foreldre hadde grått sine barnetårer. Til bygder hvor bomber ikke falt og skip ikke ble torpedert. Til bygder der det ennå fantes potet i mengder og fristende gulrotter og blåbær og daglige melkekrukker og kjøttsuppe nesten én gang i uken.

«Heimen» var så visst verken «Stella Polaris» eller «Black Princes». Men det forgjettede land der sør gjorde det lett å gå om bord i kysttravere, selv om den ramme stanken fra maskinrommet like meget skrev seg fra sats og heimebrent som fra solar og smøreolje.

Da «Heimen» en sommerlig formiddag hostet ut forbi Nordvåghol-

men, snek en tysk konvoi seg østover mot Sværholt. Jeg så meg tilbake, og savnet ingenting av det jeg forlot. Men siden husket jeg mangt jeg ikke hadde fått med meg. En båt med to gule skorsteiner. Tre grønne glasskavler som jeg hadde i den hemmelige hulen min. En pistol og en springkniv.

Landet legges øde

Vi fikk leve i Mandalen i to år. Jeg minnes årene der som stort sett gode år, tross sykdom og en og annen fortreddelighet ellers i hverdagen. Men utpå sommeren 1944 opprettet tyskerne en garnison i dalen, og skyene begynte å trekke seg sammen i nord. Utrolige rykter nådde oss fra Finnmark. Tyskerne jaget sivilbefolkningen sørover, og la landet øde etter seg. Brente hver do og hver bolig, hvert fjøs, hver brygge og hvert bathus. Sprengte broer og kraftstasjoner, skjøt ned sauer og geiter og kuer og rein, samt enkelte trassige mennesker som nektet å forlate det karrige landet som hadde vært deres.

Mandalen var siste bygda som ble brennt. Med bålet der satte brannstifterne et rødt punktum for sin flammende fortsettelsesfortelling.

Folk kjente ikke så nøye de tyske planene. Men etter hvert som brannbullen fra general Rendulic kom nærmere, grep nervositeten tak om hjer-

tene. Visst trodde mandalingene på Gud. Visst var de sikre på at Han — om så i siste minutt — ville oppfylle bønnen om at bygda måtte bli spart. Morgen, middag og kveld ba de solo eller unisont i sine «samlinger», tilga hverandres synder, og satte ubetinget sin lit til Ham alene. For sikkerhets skyld telegraferte de imidlertid også til Quisling. Kunne ikke han være så snill å skjermene den veiløse, gudfryktige fattigbygda mellom fjellene?

Far stolte visst verken på Quisling eller Vårherre.

Da fryktens gulsott en tid hadde herjet også i bjørkelien, fant far fram øks og sag, hakke og spade.

Et sted der tregrensen sank ned i terrenget som om den ville gjemme seg for menneskeøyne, stoppet far. To svære steinblokker lå på skrå inn mot hverandre og dannet et slags telt uten frontvegg, om lag tre meter langt, halvannen meter under høyeste «mønets». Helt innerst sildret noen vanndråper mellom pukksteinene.

— Det må bli her.

Vi murte opp en frontvegg av lyngdekket torv. Et krypehull i veggen fikk gjøre tjeneste som dør. Midt inne på «teltegolvet» murte vi opp en primitiv grue. Rundt den la vi bjørkeris over det ujevne underlaget.

— Slottet er ferdig, sa far. — La oss håpe at vi ikke behøver å flytte inn her.

Forts. neste side

Bare det de kunne greie å bære med på ryggen, fikk de ulykkelige familiene lov til å ta med seg. Mange valgte i stedet å gå en hard vinter i huler og torvhytter.

Forts. fra foreg. side

Brannstifterne nærmer seg

De fleste valgte å reise. Hvorfor så ikke vi?

Det var så mange grunner til at folk valgte å følge okkupasjonens påbud. De fleste dro nok fordi de slik kunne berge i alle fall litt av sitt jordiske gods, det rørlige. De som ble, hadde sjelden meget å tape, bortsett fra sine liv. Fattigfolk, mennesker som aldri hadde hatt noen gullkalv å danse rundt. Mennesker som visste råd for å fange en fisk eller en rype om sulten ble for nærgående. Mennesker som var blitt herdet i daglig kamp for brødet. Som før var blitt herjet av frost.

Men min far hadde hjertefeil. Og min mor var svekket etter en dramatisk fødsel. Vi var fire barn.

Om noen hadde spurt, ville vi neppe svart som sant var, at for syke mennesker var det pure dårskap å dra til fjells mot vinteren. Dårskap av det slag som mange forveksler med mot.

Vi var langt fra alene om å forpakte fattigmansmotet. I kyst- og fjordstrøkene fra Varanger ned til Kvænangen hadde mange stappet tørt senegress i komagene, kastet saueskinnsfellene rundt skuldrene, og krøpet i hi.

De som reiste og de som ble, hadde ett behov felles. Å gjemme bort alt slik som ikke kunne bringes med, og lot seg gjemme. I påvente av brannstifterne hersket intens aktivitet. På telefritt dyp under potetåkrene ble det skjult alt fra kjøkkenutstyr til — potet. I sandbakkene ble det gravd huler for fotoalbum og sinkbøtter og fille-ryer. I urene bortover dalsidene sto stamper med saltet kjøtt under tunge steinheller. Madrasser og pinnestoler og karbidlamper ble etter evne skjult i einerkjerr og bergsprekker.

Et saueskinn mellom oss og verdens ondskap

En dag gikk det lavmælt budskap bygda rundt. Han Olaf, handelsmannen, har tenkt seg til Sverige og vil bli kvitt mellageret. Kom etter mørkets frembrudd, — to halysekker pr. familiemedlem. Men kom stille, og holdt kjeft!

Far og jeg kom utpå kvelden roende over bukta med ullfiller surret rundt årene. En etter en ble melsekkene firt over kaikanten, ned i båten som knapt kunne anes i mørket. På baksiden av den uveisomme Klubben, ved Loksteinen, la vi til berget og bar melsekkene opp under helleren.

Dagen for tvangsevakuering var bejengtjørt og nærmet seg. Den som ikke lystret ordre —! For folk hastet vekk, jaget de sauene sine opp i bjørkeliene. Bedre at de kom rev og flyktinger til gode, enn at tyskerne skulle få dem.

To dager før dommedag kom snøen. Far myste ut gjennom et sprukket vindusglass og sa:

— Spis godt no! Det e på tide å snu ryggen tel kulturmenneskan!

Børene var tunge da vi krumrygget stavret oss oppover liene. Jeg så ikke annet enn leggene til far, som brøytet vei gjennom skavlene foran meg. Bak oss falt snøen tett og skjulte sporene.

Ved middagstider krøp vi i hi på bjørkerisene, med en gammel sekk og et saueskinn mellom oss og verdens ondskap.

Da Vårherre snudde ryggen til Mandalen

Livet i hiet ble en tilværelse i frost og usikkerhet. Så lenge det var lys dag, våget vi ikke å gjøre opp ild, unntatt når snøstormene prøvde å flerre never av dvergbjørkene. Under

saueskinn og tepper og presenningstykker lå vi og hutret i fulle klær.

Den dagen tvangsflyttingen ble satt i verk, horte vi en rekke skuddserier fra bygda. Det var en vindstille, frostklar dag. Fjernt, på den andre siden av dalen, rautet kuene sårt. Et landgangsfartøy og to skøyter lå borte ved Samuelsberg og tok om bord folk. Oppe i dalen steg tett røyk fra et hjem som ble kremert.

Så var det intet håp mer. Vårherre hadde snudd ryggen til Mandalen.

Dagene gikk. Månen kom og forsvant. De siste mandalingene reiste fra bygda. I novemberkveldene lyste brann etter brann langs den sorte, dødsstumme fjorden.

Tre uker etter at vi kom opp i fjellet, fikk far betennelse i en fot. Den hovnet og så fet ut. Snart kunne han bare såvidt få den inn i komagen.

Vi gikk ned.

Huset vi hadde bodd i, var et av de få som ennå ikke var brent. Vi inntok det en mørk kveld og fyrte opp i ovnen. Den tyske garnisonen holdt til i skolebygningen oppe ved Fossen.

De kom andre dagen. Tre mann i grønne uniformer og blanke støvler. Far virket merkelig rolig. Mor var blek. Tyskerne trampet omhyggelig snøen av støvlene før de kom inn.

Den unge offiseren virket ikke uvennlig. Betraktet far som ubarbert satt med den hovne foten på en skammel. Hadde han smerter i den fot? Skulle de hente lege?

Vår oppdukking i bygda ble ikke nevnt, heller ikke hva som siden skulle skje med oss. Auf wiedersehn!

Legen kom, i uniform. Et par dager senere kunne han fortelle far at snart ville foten være prima. Om fremtiden for øvrig visste vi fortsatt intet. Frykten verket.

En kveld da vi nettopp hadde lagt oss, banket det på døren. Far stirret mor like inn i øynene. Aldri før hadde jeg sett blikket hans slik. Så brettet han teppet til side. Iført bare underbuxene gikk han for å lukke inn vår skjebne.

Osvald og Ingar! Hvordan i Herrens navn —?

De var mannskap på en båt Fiskeridirektoratet hadde sendt for å hente etterlatte snurpenoter fra evakuerte områder. Hvis vi ville, kunne vi følge med båten sørover. I så fall måtte vi være klar ved morgengry.

Vi var klar! For himmelen ennå var kvitt de siste gulgrønne striper av frostnatt, sto vi på dekket av «Olav Kyrre» og lot blikket gli fra bygda der bak til horisonten foran baugen. Forut blånet et hav fullt av miner.

En gløgg gutt

For den hjemløse skare på vei mot barmhjertighet i mer sørlige landsdeler, var Tromsø høsten 1944 uunngåelig. For noen fikk slippe inn i Ka-

na'an, måtte man først bli registrert på Evakueringskontoret, og avluses grundig.

Evakueringskontoret ble selvsagt administrert av nazistene. Far oppdaget at han kjente nestkommanderende, Torbjørn. Han hadde vokst opp på Nordvågholmen og på Vestersida. En gløgg gutt, Norsk flyger i 1940, landet bak de tyske linjene. Ble nazist. Steg i gradene, til kaptein, visstnok. Far spurte forsiktig:

— Nå, hva synes du om dette som er i ferd med å skje, Torbjørn?

Han bannet så gnistene spratt i veggene. Jonas Lie og Rendulic og resten av krapylet fikk sine pass påskrevet.

— Dette er pur djevelskap! Fullstendig meningsløst! De skulle ha vært —!

— Hysj da, Torbjørn.

— Jeg gir pokker! Hysj, sier du? Er det ikke på tide at noen hører det?

Jeg hørte siden at Torbjørn utpå vinteren sammen med et par andre hadde søkt østover mot befrielse områder i en skøyte. Ute mellom øyene i Troms ble de tatt. For freden var faktisk, fikk han se innsiden av Grini. I ett døgn, sies det. En gløgg gutt, Torbjørn.

Vi overnattet på gulvet i domkirken. Der var det trangt om saligheten.

Det fulgte trygghet med «Olav Kyrre». Den treognitti fot store eikekutteren stevnet traust gjennom smale sund og bautet forbi djevelske hornminer.

Kollisjon i mørket

En uke igjen til jul. Ingar hadde fortalt at på Vinsternes kunne man gå ut i skogen og plukke julenotter. Og gårdene var store og lignet kongsgården i eventyret. Så fantes det vel også en prinsesse? Forventningene brant som feber i kroppen min.

Vi hadde gjort unna Vestfjorden og befant oss utpå kvelden vel en times kjøring nord av Bodø. Min yngre bror Edmund og jeg var i rorhuset. Skipper Elias dampet på snadda, mens Morten holdt øye med kurs og kompass. Vinden hadde løyet, men tunge dønninger rullet på rad inn mot de mørke bergene.

Et fartøy kom mot oss.

Det kom så fullstendig uventet, like for båtene skulle passere hverandre. Brått, uten varsel, svingte det fremmede fartøyet knapt, på tvers av vår egen kurs!

Handa til skipper Elias hogg etter maskintelegrafene — full fart akterover!

For sent. Med et brak rammet baugen det fremmede fartøyet like forenom tvers. Det singlet i glass, rutene i rorhuset sprang. Edmund og jeg ble kastet inn gjennom døren til bestikk-lugaren. Lyset ble borte.

Forts. side 19

LER MOT HANS W. LONGVAS HODE:

sin sårede landsmann med medisiner. Derfor besøkte han soldaten daglig. Turen gikk gjennom et område som hele verdenspressen skrev var umulig å komme levende gjennom. Men verken han eller bilen fikk kulehull.

Smått med champagne

I sannhet, det blir ikke mye champagne og kaviar for en diplomat i Beirut, og den diplomatiske protokoll har man ikke stort bruk for. Dertil er Longva av den nye generasjon diplomater som har tatt konsekvensen av at telefonen er oppfunnet og at gammel etikette i mange tilfeller medfører ineffektivt arbeid.

Da Longva kom til Beirut, var han utlånt fra ambassaden i Kairo. Det første han måtte gjøre var å ordne tusen praktiske detaljer for den norske FN-bataljonen skulle komme. Så gikk tiden med til å bringe videre de diplomatiske kontakter til bataljonens ledelse. I dag har han fått hodet over vannet og arbeider med det som egentlig er hans hovedoppgave — å sende hjem rapporter om hva som skjer, hvorfor det skjer, og hva som kan tenkes å hende.

I et land som Libanon ville han være en dårlig diplomat om han holdt seg bare til nasjonalforsamlingen og regjeringen. I Libanon får man ikke oversikten før både palestinere og falangister er spurt. Og Longva besøker dem begge.

Hos Yasser Arafat

Han underslår ikke at hans kontaktnett også omfatter Yasser Arafat. — Det er helt naturlig for

meg å ha kontakt med både falangister og PLO. Jeg spør alle parter om hvordan de vurderer situasjonen, hvilke løsninger de tror finnes, og hvor langt unna freden kan være. De uttaler seg mye åpnere i slike samtaler enn de gjør til avisene. Samtidig vet de at jeg har kontakt med alle parter. Og at jeg ikke representerer noe som helst annet enn kongerike Norge.

— Hvilket inntrykk har du av Yasser Arafat?

— Han er svært sympatisk, og åpenbart meget intelligent. Han er en person som under de rette forutsetninger vil kunne yte et konstruktivt bidrag til en fred i Midt-Østen som ivaretar alle parter interesser.

Stor respekt for Norge

— Hvordan synes de stridende parter at Norge klarer seg i FN-bataljonen?

— Noe av jobben er jo å formidle norske synspunkter til partene. Jeg har mott stor forståelse for at Norge i Sør-Libanon har kontakt med alle parter i striden. De har uttrykt takknemlighet for hva Norge gjør i Unifil.

— Når man hver eneste dag arbeider med Midt-Østens spørsmålet og opplever det på nært hold, synes man at de hjemme burde være bedre informert om hva som skjer. Men det har vært en merkbar bedring i den senere tid.

Da Longva for et år siden kom til Beirut, bestyrte han det praktiske diplomati fra toppetasjen i Hotel Commodore. Nå er han på plass i egne lokaler, bemannet med kansellist og ambassaderåd, og en skjønnhet av en sekretær,

av dem man må til Midt-Østen for å finne.

— Jo, jeg la meget arbeid i utvelgelsen, sier Longva og gapskratter hoderystende. Ambassaden er ellers full av bevæpnede FN-soldater som enten har tjeneste der, eller er innom.

Ambassadebarn på arabisk

Ambassaden er eneste sted hvor Longva har anledning til å snakke norsk. Han er gift med Anh Nga fra Vietnam, de ble viet i hennes hjemland. De møttes i Sveits, hvor han studerte folkerett, internasjonal politikk og økonomi. Sammen har de to barn på seks og syv år. Barna går på fransk skole, og snakker engelsk, fransk og arabisk.

— Hvordan oppdrar man barn i Beirut?

— Det er som overalt ellers — må prøve å få skikk på dem. Jeg tror forresten ikke at det er usunt for barn å bringes inn i en situasjon som den vi har i Libanon. Når skytingen pågår forklarer vi dem hva som skjer, og hvorfor.

— Blir det et ensformig liv?

— Selv skytingen blir jo en vane. Dagene blir rutine med hjem og kontor og små turer rundt. Til tross for at jeg bor ved Middelhavet, har jeg ikke badet i det mer enn tre ganger. Og det var ikke på Beirut-strendene. Selv har jeg vært rundt en del i Libanon, men det er ikke alle steder det er like naturlig å ta med familien! Så det blir mye inneliv, med lesing og fjernsyn. Vi får jo inn både Libanon, Israel, Syria, Tyrkia og Kypros. Men selve arbeidet er det så mye «action» i, at jeg ikke kjeder meg.

Hans Wilhelm Longva har i flere år arbeidet med en doktoravhandling om menneskerettigheter i krig. Det har gått litt tregt det siste året, på grunn av krigerske forhold.

— Men jeg har planer om å bli ferdig, medgir ambassaderåden. Temaet er «Menneskerettigheter i væpnede konflikter», og behovet for klare regler er større i krig enn ellers. Jeg har jo fått anledning til å studere forholdene på nært hold, både her i Libanon og spesielt i Vietnam.

— Mister du troen på mennesket når du dukker ned i alt det deprimerende materialet?

— Nei, jeg har stadig tro på hverdagsmenneskene. ■

VÅR BARNDOM BLE BRENT

Forts. fra side 12

I de nærmeste minuttene var alt kaos.

Akterut i byssa treiv Ingar min fjorten år gamle søster med seg ut på dekket, loftet henne — og var klar til å hoppe over bord. Men i siste sekund ante han, mot en svak strime himmel, at noe beveget seg forut. Han løftet foten fra rekka og hoppet ikke.

Det fremmede fartøyet satte lyskaster på «Olav Kyrre», — ville vel nyte synet når vi gikk ned. Så fungerte vårt eget lysanlegg som det burde. Et landgangs fartøyet, en velkjent type. Tyskerne dro seg unna lyset vårt og forsvant i nordlig retning.

Vi tok inn vann. En foss lot seg høre bak skottet i lugaren forut. Sjøen steg i maskinrommet, mens lyskasteren fortvilet søkte rundt etter redning.

En holme, tre-fire båtlengder borte! Med innbydende sandbuk rett i lyskjeglen!

Ennå gikk maskinen. Baugen dreide — sakte forover! Kjølen skurte opp i myk sand, nettopp som maskinen ga fra seg et stønn og døde. Vannet sto midt oppe på svinghulet.

Til alt hell var det flo sjø. Båten ble støttet opp, og da sjoen falt, ble en presenning innsatt med grease strukket over gapet i baugen. Vi kom oss av på neste flo, gikk på pumpene og nådde Bodø utpå formiddagen. Mens skaden ble utbedret, leiret vi passasjerer oss på gulvet i Frimurerlosjens store sal.

De brente vår barndom

Jeg fikk mavesmerter og derfor to kilo ekte hvetemel, som muliggjorde hvit julekake. Den ble andektig fortært mens «Olav Kyrre» bra restituert banket ut fra havna på svarteste julaften.

Reisen gjennom mørket fortsatte.

Året 1945, fredsåret, var bare få timer gammelt da jeg første gang så stedet hvor det vokste julenotter, og hvor min fars slitne hjerte sluttet å slå et år senere.

Vi fant mennesker på Vinsternes. Vi fant husly.

Men det var først lenge etterpå, da vi gjenlevende var tilbake ved askehaugene i Nord-Troms og dro rustne spiker av tyske barakkeflak, at jeg skjønte hvor hjemløse vi tross landsmenns hjelpsomhet var blitt.

For vel kan du erstatte et hus med et annet hus. Men hjemmet som rommet din barndom kan aldri erstattes. ■

Norsk diplomat går god for Yasser Arafat!